

Sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinta systeemisenä kokonaisuutena

Sosiaali- ja terveydenhuollon teknologisia ratkaisuja kehitetään ja otetaan käyttöön usein pistemäisesti. Esimerkiksi yksittäisissä kehittämis- ja uudistamishankkeissa on luontevaa keskittyä rajattuihin toiminnallisiin tarpeisiin tai erillisiin ongelmiin. Tietoteknologisia ratkaisuja, kuten tiedolla johtamisen työkaluja tai tekoälyä, saatetaan kehittää irrallisina sovelluksina mieltämättä niitä osana laajempaa palvelujärjestelmän kokonaisuutta. Samoin tutkimuksessa teknologian käyttöä ja toimivuutta jäsenetään usein tarkkarajaisesti tietyissä konteksteissa, irrallaan palvelujen ja työprosessien moniulotteisista kokonaisuuksista. Selkeä rajaaminen on myös hyvän ja tehokkaan tutkimustyön tunnusmerkki. Toimivan sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämiseksi on kuitenkin hyvä ottaa välillä etäisyyttä yksittäisistä teknologisista ratkaisuista ja tarkastella niiden keskinäistä kytkeytymistä, sosioteknistä luonnetta sekä vaikutuksia palvelujärjestelmässä laajemmin.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan tutkimuspäivät kokosivat vuonna 2026 yhteen alan tutkijoita, kehittäjiä ja päätöksentekijöitä pohtimaan, miten yksittäiset teknologiat nivoutuvat laajempiin kokonaisuuksiin, tukevat tietoperustaista johtamista ja päätöksentekoa sekä edistävät kestäväää ja vaikuttavaa sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistä. Tutkimuspäivien teema *”Pistemäisestä kehittämisestä kohti kokonaisuuksien hallintaa”* tuli esiin eri tavoin niin keynote-puheenvuorossa, asiantuntijapaneelin keskustelussa kuin tutkimusartikkeleissakin.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden, ammattilaisten ja johtajien kokemuksia tietoteknologiasta ja digitalisaatiosta tarkastelevat tutkimukset toivat esiin teknologian systeemisen luonteen palvelu-

järjestelmässä. Günther ja kumppanit [1] kuvasivat tiedonmuodostuksen ja tiedolla johtamisen hankkeen kautta tavoiteltavaa yhteistä ymmärrystä, kun puolestaan Heponiemen ja kumppaneiden [2] tutkimuksessa valotettiin digitaaliseen työhön liittyviä vaikutusmahdollisuuksia ja jaksamista ammattilaisten näkökulmasta. Kun teknologiaa ei ajatella pelkästään välineenä, sen vaikutuksia voidaan ymmärtää syvällisemmin osana monimutkaisia ja keskinäisriippuvaisia sosioteknisiä systeemejä [3]. Nämä toisiinsa kytkeytyvät elementit tuottavat myös odottamattomia seurauksia, joiden ymmärtäminen edellyttää kokonaisuuksien tarkastelua sekä siirtymää lineaarisesta ja reduktionistisesta ajattelusta kohti dynaamisuutta ja jatkuvaa muutosta ymmärtävää lähestymistapaa [4,5]. Keynote-puheenvuorossa professori Harri Jalonen kuvaili sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistä systeemisenä muutoksena, jossa toimijat, rakenteet ja teknologiat muovaavat toisiaan jatkuvasti. Tällaista ymmärrystä tarvitaan erityisesti nykyisessä sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaympäristössä, jossa digitalisaatiolla ja teknologioilla on moninaisia vaikutuksia eri sidos- ja asiakasryhmille.

Tekoäly on muuttamassa monin tavoin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten työtä ja organisaatioiden tiedonhallintaa. Salovaara ja kumppanit [6] esittivät, miten tekoälysovellukset vaikuttavat esimerkiksi sosiaalityön tiedonmuodostukseen ja päätöksentekoon. Ne tuovat mukanaan mahdollisuuksia tarkempaan tiedolla johtamiseen ja palvelujen kohdentamiseen, mutta myös uusia jännitteitä läpinäkyvyyden, ammatillisen harkinnan ja asiakasturvallisuuden näkökulmista. [6]. Uusien ja kehittyvien teknologioiden tutkimusta tarvitaan, sillä teknologioiden käyttöönotoilla voi olla myös

odottamattomia seurauksia, joista osa saattaa hankaloittaa työn tekemistä, vaikka tavoite olisikin ollut toinen [7]. Uudet tietojärjestelmät voivat kuormittaa ammattilaisia, lisätä teknologian edellyttämää työtä asiakastyön kustannuksella ja jopa vaarantaa asiakasturvallisuutta, erityisesti käyttöönottovaiheessa [8], mikä tuli esiin myös Ylösen sosiaalityön tietojärjestelmiä käsittelevässä tutkimuksessa [9]. Tutkimuksella syvennämme ymmärrystämme näistä seurauksista ja löydämme keinoja niiden korjaamiseen, mikä on välttämätöntä kestävästä digitalisaation ja teknologioiden vastuullisen hyödyntämisen kannalta.

Sosiaali- ja terveydenhuollossa palvelujen laatu ja päätöksenteon luotettavuus riippuvat tiedon ajantasaisuudesta ja saavutettavuudesta. Kuusiston ja kumppaneiden [10] tutkimus havainnollisti, miten sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset ovat keskiössä ajantasaisen ja luotettavan tiedon tuottamisessa tietojärjestelmiin. Tiedonhallinnan organisaatorinen ulottuvuus sekä eettiset kysymykset korostuvat näihin seikkoihin liittyvissä ongelmissa. Puutteellinen tiedon laatu ja järjestelmien yhteentoimimattomuus voivat vaarantaa asiakkaan turvallisuuden ja kuormittaa ammattilaisten työtä [11]. Vehkon ja kumppaneiden [12] tutkimus korostaakin organisaatioiden ajantasaista tietoturvan ja tietosuojan huomioivaa varautumista aikana, jota teknologisten järjestelmien moninaisuus ja muuttuvat säädökset tänä päivänä edellyttävät. Edellä kuvatut näkökulmat korostavat ammattilaisten jatkuvaa kouluttamista uusien teknologioiden turvalliseen ja vastuulliseen käyttöön. Tiedonhallintaan liittyvää osaamista korostettiin SoTeTiTe-tutkimuspäivien parhaaksi tutkimuspaperiksi vuonna 2026 valitussa Pirjo Hilaman, Mikko Huovilan, Virpi Jylhän ja Ulla-Mari Kinnusen artikkelissa: *”Sosiaali- ja terveydenhuollon johtajien näkemykset tiedonhallinnan osaamisesta ja kehittämistarpeista hyvinvointialueiden toiminnan käynnistyessä”* [13].

Tutkimuspäivillä kurkistettiin myös tiedonhallinnan tulevaisuuteen ja visioihin. Virtanen ja Jokinen [14] toivat esiin, kuinka Suomessa pitkään tehdyssä tiedonhallinnan kehittämistyössä otetaan pian uusi askel sosiaalihuollon asiakastietovarannon käyttöönoton myötä. Uudet teknologiset infrastruktuurit luovat uusia mahdollisuuksia datan hyödyntämiseen ja jalostamiseen merkitykselliseksi informaatioksi, kuten Miettinen ja Sund [15] kuvaavat tutkimuksessaan. Iksen ja kumppaneiden [16] tutkimuksen kautta hahmottuu tietojärjestelmien rooli monialaisen tiedonmuodostuksen ja sujuvan yhteistyön tukemisessa. Myös asiakkaiden tuottama tieto digitaalisissa palveluissa on nykyisin keskeinen osa tiedon monipuolisen hyödyntämisen prosesseja, kuten Kuronen ja kumppanit [17] tähdentävät. Alastalo ja kumppanit [18] puolestaan tuovat esiin kansallisen kehittämisen näkökulman ja sen, miten visioissa on korostunut datan merkitys ja arvo. Tutkimusta tarvittaisiin myös siitä, miten nämä kehittämistoimet vaikuttavat palvelujärjestelmään. Tarvitaan erityisesti syvempää ymmärrystä vaikutusmekanismeista, jotka kytkeytyvät kansalaisten hyvinvointiin, sillä juuri sen edistämiseen tiedonhallinnan ja tiedolla johtamisen kehittäminen sosiaali- ja terveydenhuollossa viime kädessä tähtää.

Tutkimuspäivät osoittivat, että useissa sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan tutkimusaiheissa kurkotetaan kohti kokonaisvaltaisempaa palvelujärjestelmän ymmärrystä, jossa teknologioita tarkastellaan osana laajaa, systeemistä kokonaisuutta. Kokonaisvaltaisessa ja systeemisessä tarkastelussa teknologioiden vaikutuksia arvioidaan moniulotteisesti, huomioiden yhtä lailla asiakasturvallisuuteen, ammatilliseen toimijuuteen, tiedon laatuun kuin strategiseen päätöksentekoonkin ulottuvia seurauksia. Teknologioiden onnistunut käyttöönotto edellyttää teknisten ratkaisujen arvioinnin lisäksi myös organisatoristen ja kulttuuristen

vaikutusten tunnistamista ja analysointia, kuten myös tutkimuksen metodologista rikastamista. Esimerkiksi verkostotutkimusta on jo hyödynnetty jonkin verran terveydenhuollon tiedonhallinnan tutkimuksessa, mutta sosiaalihuollon puolella vasta hyvin vähän, mikä ilmeni Salovaaran ja kumppaneiden sosiaalisen verkostanalyysin hyödyntämistä kartoittavasta katsauksesta [19]. Tutkimuksen tehtävä on syventää sekä yksityiskohtaista että kokonaisvaltaista ymmärrystä. Tutkimuksen avulla voimme etsiä yhdessä keinoja hyödyntää

teknologiaa niin, että sen tarjoamat mahdollisuudet avautuvat ilman, että syntyvät jännitteet jäävät piiloon. Yhteinen ymmärrys ja toimiva yhteistyö luovat perustan sosiaali- ja terveydenhuollon kestäväälle tulevaisuudelle sekä vahvistavat sen vaikuttavuutta ja inhimillistä merkitystä.

**Samuel Salovaara,
Juha Mykkänen,
Hanna Von Gerich**

Lähteet

- [1] Günther K, Kulmala I, Laihonen H, Laine E, Launonen HR, Räsänen JM, Sujamo R. Kohti yhteistä ymmärrystä: Tiedonmuodostuksen prosessit ja tiedolla johtaminen aikuissosiaalityössä (TIMO). *FinJeHeW*. 2026;18(2):225–229.
- [2] Heponiemi T, Kainiemi E, Virtanen L, Hilama P, Kaihlanen A. Digitaaliseen työhön liittyvät vaikutusmahdollisuudet, tyytyväisyys ja jaksaminen sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisilla. *FinJeHeW*. 2026;18(2):102–114.
- [3] Emery F. Characteristics of Socio-Technical Systems. Teoksessa: Trist E, Murray H, Trist B, toim. *The Social Engagement of Social Science, a Tavistock Anthology. Volume 2: The Socio-Technical Perspective*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press; 1993. s. 157–86. <https://doi.org/10.9783/9781512819052-009>
- [4] Jalonen H, Lähteenmäki-Smith K. Kompleksisuusajattelu yhteiskuntatieteissä. *Politiikka*. 2006;48(2):115–26.
- [5] Winner L. Do Artifacts Have Politics? *Daedalus*. 1980;109(1):121–36.
- [6] Salovaara S, Outila M, Heilala V, Hautala S. Tekoäly sosiaalityössä: kirjallisuuskatsaus. *FinJeHeW*. 2026;18(2):115–131.
- [7] Koskinen R. One step further from detected contradictions in a child welfare unit – a constructive approach to communicate the needs of social work when implementing ICT in social services. *Eur J Soc Work*. 2014 Mar 15;17(2):266–80. <https://doi.org/10.1080/13691457.2013.802663>
- [8] Ruckenstein M. The Darker Qualities of Repair. *Sci Technol Stud*. 2025 Dec 15;38(4):97–113. <https://doi.org/10.23987/sts.149448>
- [9] Ylönen K. Sosiaalityön tietojärjestelmien käyttäjäkokeistutkimus digitalisaatiostrategioiden tavoitteiden perustana. *FinJeHeW*. 2026;18(2): 230–235.
- [10] Kuusisto H, Saranto K, Huhtala H, Keränen T. Interpretations and views of hospital specialists and residents on the decision-making process, documentation, and education of the Do Not Attempt Resuscitation (DNAR) order. *FinJeHeW*. 2026;18(2):201–212.
- [11] Jylhä V, Kuusisto HM. Turvallinen tiedonhallinta ja tiedon hyödyntäminen. Teoksessa: Kurki T, Jylhä V, Kekoni T, toim. *Asiakasturvallisuus sosiaali-*

ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus; 2021. s. 117–32.

[12] Vehko T, Kyytsönen M, Wester T, Taipale AO, Mykkänen J. Tietoturva ja tietosuojat hyvinvointialueilla syksyllä 2025. *FinJeHeW*. 2026;18(2):132–142.

[13] Hilama P, Huovila M, Jylhä V, Kinnunen UM. Sosiaali- ja terveydenhuollon johtajien näkemykset tiedonhallinnan osaamisesta ja kehittämistarpeista hyvinvointialueiden toiminnan käynnistyessä. *FinJeHeW*. 2026;18(2):143–158.

[14] Virtanen A, Jokinen E. Sosiaalihuollon asiakastietovarannon käyttöönotto – pistemäisestä informaatio-ohjauksesta monitoimijaiseen dialogiin. *FinJeHeW*. 2026;18(2):236–239.

[15] Miettinen J, Sund R. From register data to useful information: Framework for automating real-world evidence reporting. *FinJeHeW*. 2026;18(2):213–224.

[16] Ikonen J, Kinnunen UM, Liljamo P, Kuusisto H, Vehko T. Monialainen kirjaaminen yhteisen tiedonmuodostuksen välineenä – sairaanhoitajien näkökulma. *FinJeHeW*. 2026;18(2):159–174.

[17] Kuronen I, Vahteristo A, Rosenlund M. Potilaan tuottaman tiedon käyttö digitaalisissa terveyspalveluissa – epilepsiaa sairastavien henkilöiden kokemuksia. *FinJeHeW*. 2026;18(2):175–185.

[18] Alastalo M, Lehto I, Iisakka E. Lupauksellisista mielikuvastoista datatyön käytäntöjen mutkikkouteen: Etnografinen tutkimus sosiaali- ja terveydenhuollon dataistumisesta. *FinJeHeW*. 2026;18(2):240–244.

[19] Salovaara S, Brusila E, Harrikari T. Sosiaalinen verkostanalyysi lastensuojelun tiedonhallinnan tutkimuksessa: kartoittava kirjallisuuskatsaus *FinJeHeW*. 2026;18(2):186–200.